

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
МР МАРИНЕ СПАСОЈЕВИЋ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 15. IV 2015. године, донело је одлуку бр. 984/1 о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Марина Спасојевић предала под насловом <i>Двовидски глаголи у савременом српском језику</i>.</p> <p>Састав комисије:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Др Весна Ломпар, ментор, доцент (2006), ужа научна област Српски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду
2. Др Драгана Мршевић Радовић, редовни професор (2008), ужа научна област Српски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду
3. Др Сања Ђуровић, доцент (2010), ужа научна област Српски језик, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">
1. Име, име једног родитеља, презиме: Марина (Љупче) Спасојевић
2. Датум рођења, општина, република: 18. VIII 1980, Београд, Савски венац, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 30. IV 2009, Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду, <i>Глаголи на -(ј)ети, -им у савременом српском језику</i>
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: магистар филолошких наука (Наука о језику) <p>БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА</p> <p>Марина Спасојевић дипломирала је на групи Српски језик и књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду 28. VI 2004. године. На истом факултету завршила је постдипломске студије на смеру Наука о језику, одбранивши магистарски рад <i>Глаголи на -(ј)ети, -им у савременом српском језику</i> 30. IV 2009. године под менторством проф. др Мирослава Николића.</p> <p>Запослена је у Институту за српски језик САНУ на пројекту <i>Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ</i> од 2. VIII 2004. године у звању истраживача-приправника, а од 17. VII 2009. године у звању истраживача-сарадника. У лексикографско звање помоћног редактора унапређена је 25. V 2011. године. Учесник је на међународним пројектима <i>Andrić-Initiative</i> и <i>Лирски, хумористички и сатирички свијет Бранка Ћопића (2011–2016)</i> Института за славистику Универзитета „Карл Франц“ у Грацу.</p> <p>Списак објављених монографија и радова</p> <p>Монографије:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Марина Спасојевић, <i>Глаголи на -(ј)ети, -им у корелацији са глаголима на -ити, -им у савременом српском језику (нормативни и лексикографски аспект)</i>, Монографије 17, Институт за српски језик САНУ, Београд, 2013, 452 стр. <p>Радови:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Марина Спасојевић, Перципирање финалних вокала у деклинацији страних мушких имена и

презимена на вокал, *Наш језик* XXXV/1–4, Београд, 2004, 137–154.

2. Марина Спасојевић, Неке проблеме в связи с лексикографическою обработкою однокоренных глаголов на *-ети/-'ети* и *-ити* в сербском языке, *Лексикографията и лексикологията в съвременния свят, Материали от IV национална конференция с международно участие на Българското лексикографско дружество в чест на проф. Кристилина Чолакова, София, 21–22 октомври 2006 г.*, Велико Търново, 2007, 125–134 (у коауторству с Мирјаном Гочанин).

3. Марина Спасојевић, О облицима глагола *(-)бд(ј)ети* и *снабд(ј)ети*, *Наш језик* XXXIX/1–4, Београд, 2008, 69–80.

4. Марина Спасојевић, О морфолошким и синтаксичко-семантичким особеностима пар(ов)а глагола *(-)жив(ј)ети* : *(-)живити*, *Наш језик* XLI/1–2, Београд, 2010, 23–36.

5. Марина Спасојевић, Радни глаголски придев у систему врста речи, *Наш језик* XLII/1–2, Београд, 2011, 25–39.

6. Марина Спасојевић, Видске особености глагола у Андрићевим делима 1925–1941: двовидски глагол *вид(ј)ети*, *Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten Zweier Weltkriege (1925–1941) / Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*, Andrić-Initiative 5, ur. Branko Tošović, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Beogradska knjiga, Graz–Beograd, 2012, 565–576.

7. Марина Спасојевић, О радном и трпном глаголском придеву са лексикографског аспекта, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 42/1, МСЦ, Београд, 2013, 309–319.

8. Марина Спасојевић, Двовидски глаголи са основама страног порекла и префиксација у српском језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 43/1, МСЦ, Београд, 2014, 235–245.

Избор из библиографије мр Марине Спасојевић, као и проблематика обрађивана у рефератима поднетим на научним конференцијама, показују упућеност кандидата и научно интересовање за истраживање у области морфологије, нарочито морфологије глагола, те лексикологије и лексикографије.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Двовидски глаголи у савременом српском језику

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Марине Спасојевић обухвата 363 компјутерски штампане странице, не рачунајући изјаве о ауторству и биографију кандидата. Садржи резиме на српском и енглеском језику са одговарајућим кључним речима, а након садржаја подељена је на следећа поглавља:

1. Увод (1–4): 1.1. Предмет, циљ и структура истраживања, 1.2. Корпус истраживања;
2. Основне поставке и резултати у проучавању глаголског вида (5–64): 2.1. Теоријски приступи глаголском виду и поимање опозиције свршено : несвршено, 2.1.1. Аспектологија, 2.1.2. Глаголски вид као лингвистичка категорија, 2.1.2.1. Глаголски вид у систему лингвистичких категорија, 2.1.2.2. Настанак и развој појмова и термина глаголски вид, аспект, актионсарт и аспектуалност, 2.1.3. Порекло категорије глаголског вида, 2.1.4. Дефиниције аспектолошких категорија у различитим приступима, 2.1.5. Однос чланова видске опозиције, 2.2. Аспектолошка проучавања у српском језику;
3. Двовидски глаголи (65–103): 3.1. Одређење, статус и термин, 3.2. Правци проучавања двовидских глагола у славистици, 3.3. Двовидски глаголи у србистици, 3.4. Могућности утврђивања инвентара двовидских глагола, 3.5. Дијагностички контексти за утврђивање вида двовидских глагола, 3.5.1. Морфо-синтаксички дијагностички контексти, 3.5.2. Синтаксички дијагностички контексти, 3.5.3. Лексички дијагностички контексти, 3.5.4. Остали помоћни параметри дијагностичких контекста (неодређеност и бројивост), 3.6. Видска конкуренција, видска неутрализација и видска хомонимија;

4. Двовидски глаголи у српском језику према пореклу и творбеној структури (104–250): 4.1. Глаголи словенског порекла, 4.1.1. Немотивисани глаголи, 4.1.2. Мотивисани глаголи, 4.1.2.1. Глаголи са суфиксом *-ати* и његовим дериватима, 4.1.2.2. Глаголи са суфиксом *-ити* и његовим дериватима, 4.1.2.3. Глаголи са суфиксом *-нути*, 4.1.2.4. Глаголи са суфиксом *-овати*, 4.1.2.5. Глаголи са суфиксом *-осати*, 4.1.2.6. Глаголи са осталим суфиксима, 4.1.2.7. Глаголи са префиксима, 4.1.2.8. Сложенице, 4.2. Глаголи страног порекла, 4.2.1. Глаголи са суфиксима *-ати* и *-ити*, 4.2.3. Глаголи са суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати*;
5. Двовидски глаголи у контексту видског парњаштва (251–263): 5.1. Видски парови, 5.2. Могућност образовања видских парова код двовидских глагола, 5.3. Префиксација глагола страног порекла са суфиксима *-овати*, *-ирати* и *-исати*;
6. Представљање двовидских глагола у речницима (264–268);
7. Закључак (269–278);
8. Литература (279–315); 9. Извори и речници (316); 10. Инвентар глагола (317–363).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. У *Уводу* (стр. 1–4) кандидат мр Марина Спасојевић представља предмет и циљеве дисертације, као и структуру и методологију истраживања. Анализа двовидских глагола, као специфичности видског система словенских језика због свога потенцијала да искажу перфективне и имперфективне аспекте глаголом означене ситуације, представљаће надградњу традиционалног приступа у србистичким граматикама уз уважавање и примену појмовних и термилошких достигнућа модерне аспектологије. Циљеви рада су да се опише инвентар двовидских глагола у савременом српском језику, тј. да се систематизује његова структура са творбеног и етимолошког становишта, те да се, уважавајући лексичко-семантичке карактеристике глагола и њиховог речничког представљања, потпуније осветли природа саме двовидности. Корпус глагола сачињен је на основу *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* и шестотомног *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске, те једнотомног *Речника српског језика* и *Обратног речника српског језика* М. Николића. Примери употребе ових глагола преузимани су из поменутих дескриптивних речника и из *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета у Београду, ређе са разних интернет-сајтова.

2. Друго поглавље *Основне поставке и резултати у проучавању глаголског вида* (стр. 5–64) представља, заправо, увод у аспектолошка проучавања. Овде је кандидаткиња представила основне појмове и термине везане за глаголски вид, правце у проучавању и поимању глаголског вида, његово одређење и разграничење од сродних појава. Она је узела у обзир проучавања у иностраним славистичким и неславистичким срединама, чиме је показала обавештеност о токовима и правцима проучавања глаголског вида. На крају поглавља је представила домете проучавања глаголског вида и сродних појава у србистици.

Наиме, М. Спасојевић истиче да у савременој лингвистици категорија глаголског вида или аспекта, иако издвајана још од античких времена, предстаља предмет проучавања посебне лингвистичке дисциплине – аспектологије, у чији предмет спадају и друге виду сродне категорије, као што су актионсарт (акционалност), теличност, појава видског парњаштва итд. Почети ове дисциплине везују се за студију С. Агрела, који је раздвојио 1908. године аспект као граматичку појаву и актионсарт као лексичку.

Кандидаткиња указује на то да се виду у зависности од теоријско-методолошког оквира и лингвистичких традиција различито приступало (компаративно-историјски приступ, структурализам, функционализам, типолошке студије, генеративна граматика, формална семантика, когнитивна лингвистика и др.). Вид се посматра као морфолошка, творбена, синтаксичка, лексичка, лексичко-семантичка, лексичко-граматичка или прагматичка категорија. Услед различитих приступа, развили су се и различити појмовно-термилошки апарати, тако да је дошло до термилошке неуједначености, преклапања или потпуног разилажења термина. Кандидаткиња је начинила покушај систематизације, макар за потребе овог рада. На основу прегледа, она издваја да: „глаголски вид представља комплексну лингвистичку категорију која се у словенским језицима остварује на граматичком нивоу (у најширем смислу – морфолошком, творбеном и синтаксичком) кроз опозицију свршено : несвршено и представља класификациону категорију глаголске лексеме. У несловенским језицима видови њеног испољавања не морају бити везани за глаголску лексему и могу обухватити друга језичка средства на нивоу исказа, а могу укључивати и друге опозиције, осим свршено : несвршено, и тиме превазилазити оквири традиционално схватане категорије вида, што је заступљено и у славистици, нпр. у функционалносемантичком приступу” (стр. 12). Актионсарт или

акционалност одређује као лексичку категорију којом се изражава начин радње. Аспектуалност разуме као исказивање граматичких видских и лексичко-ситуационих информација на било ком језичком нивоу, укључујући сва средства, у складу са теоријом функционалнoсемантичких поља. Теличност представља лексичку категорију глагола којом се ситуације представљају као оне које имају или немају природан, инхерентни крај. Однос аспектолошких категорија и термина кандидаткиња је представила и табеларно.

М. Спасојевић представља какво је било схватање вида, акционсрта, дефиниције перфективности и имперфективности, осим код С. Агрела, и у радовима слависта-компаратиста Ф. Миклошича и А. Лескина, потом В. Виноградова, међу Пражанима Р. Јакобсона. Учење А. Исаченка, Е. Кошмидера и Ј. Маслов утицала су на стварање петроградске школе функционално-семантичких поља, коју је разрадио А. В. Бондарко (ФСП аспектуалности). Ова школа, поред московске, казањске и вороњешке, има веома значајан утицај у русистици. На западу за развој аспектолошких проучавања посебно је значајан био З. Вендлер и његова класификација на стања и три врсте догађаја (активности, остварења и достигнућа), потом типолошко учење Б. Комрија, који осим граматичке опозиције перфективно : имперфективно издваја и друге. Ослањајући се на њих и поставке генеративне граматике, своја истраживања су даље развијали О. Дал, Д. Даути, Х. Веркил, К. Смит, Р. Биник, О. Борик и др. Особену концепцију вида – семантички приступ развио је пољски романиста С. Каролак. На поставкама когнитивиста (Р. Лејкофа, Р. Цекендофа, Р. Ланакера), категорији аспекта прилазили су С. Дики, Л. Јанда, когнитивно-дискурзивни модел разрадили су у Русији Е. Курбјакова и Т. Бјелешапкава.

Поимање перфективности и имперфективности такође је било различито и може се свести на неколико сегмената, како запажа кандидаткиња: 1) ситуација представљена као завршена и као у току, односно трајање; 2) ситуација представљена од споља према ситуацији представљеној изнутра, тј. као целина и као структура или као недељива и дељива; 3) ситуација представљена као ограничена и без ограничења. Што се тиче маркираности чланова видског пара, према теорији прашке лингвистичке школе, перфективни члан видског пара сматра се маркираним. Према Јакобсону, ова бинарна опозиција је несиметрична, тј. еквиполентна. Међутим, има и оних који је сматрају привативном, али и они коју сматрају да се не може одредити, нити да је универзална за све језике.

Разрада глаголског вида у србистици може се пратити на две линије: 1) у граматицама и 2) у мањем броју монографских студија и чланака, претежно компаративних. У описима граматичке структуре српског језика глаголском виду се углавном прилази као граматичкој, облигаторној и класификационој категорији српског глагола, која се најчешће обрађује у области морфологије, а ређе синтаксе. Подела глагола на свршене (перфективне) и несвршене (имперфективне) изводи се најчешће по критеријуму трајања, а ови глаголи се даље деле на видске ликове (негде подвидове), тако да се акционсарт углавном не издваја као посебна категорија. Кандидаткиња је ову категорију и класификацију представила код В. С. Караџића, Ђ. Даничића, Т. Маретића, А. Белић, М. Стевановић, П. Мразовић и З. Вукадиновић, П. Пипера. Заокрет се раздвајањем аспекта и акционалности уноси у другом издању граматике за странце П. Мразовић и З. Вукадиновић, а функционално-семантички приступ видљив је у граматичким описима П. Пипера. Кандидаткиња даље издваја монографије Ђ. Грубора, студије И. Грицкат, П. Л. Томаа, контрастивне са енглеским М. Риђановића, П. Новакова, са француским В. Станојевића и Т. Ашић, са руским Д. Војводића итд. У напомени 57 врло детаљано набраја литературу везану за српски која обрађује однос вида и категорија као што су време, модалност, теличност, акционалност, видски парови итд.

3. Трећим поглављем *Двовидски глаголи* (стр. 65–103) кандидаткиња М. Спасојевић најпре отвара и преиспитује теоријска питања везана за двовидске глаголе: поимање, термин и степен проучености (у славистици, пре свега у русистици, и у србистици), а потом и практична, везана за утврђивање инвентара двовидских глагола и дијагностичке контексте утврђивања вида.

Уочава да постоји неколико приступа када је у питању схватање двовидских глагола. Први приступ подразумева да су двовидски глаголи синкретичке јединице реализоване у контексту и да оне представљају облике једног глагола. Други приступ сматра да су то хомонимне јединице, тј. да су то две лексеме са различитом видском вредношћу. Трећи приступ двовидске глаголе посматра као видски пар представљен једном лексемом. Четврти приступ подразумева да се код двовидских глагола свршени и несвршени вид јављају као резултат граматичке полисемије итд. Подељена су мишљења и у вези са тим да ли су двовидски глаголи системска појава или нарушавају систем као аномалија.

Такође, сам термин двовидски глаголи био је подложен критици, а предлагани су термини као

што су неутрални, неодређени, безвидни или општи вид. Према мишљењу кандидаткиње: „Термин двовидски сасвим је прикладан да укаже на природу ових глагола. Први део сложенице упућује на могућност двојаке употребе неке јединице, а други део сложенице указује на чињеницу да та јединица поседује видске грамеме: свр. и несвр. Двовидски глаголи представљају једну јединицу, у чијем потенцијалу напоредо стоје две могућности видске реализације, а актуализацију перфективности или имперфективности даје контекст. Монесланд (2003: 22) чак говори о употреби двовидских глагола у 'имперфективним и у перфективним синтаксичким конструкцијама', чиме се вид измешта из глагола у синтаксичко (и лексичко) окружење. Иако се у начелу не слажемо са овим погледом на вид српскога глагола, јер сматрамо да је он енкодиран у самом глаголу, као класификационо обележје, и да не зависи од контекстуалног окружења, за двовидске глаголе намеће се горенаведено схватање. Двовидски глаголи су способни да изразе ситуацију и као целину и као структуру” (стр. 70). У овом се изводу огледа став М. Спасојевић и према двовидским глаголима и према глаголском виду.

Када је реч о проучавању двовидских глагола, свакако да она предњаче у руском. Издваја се више монографских описа (М. Черткова, Е. Горобјец, Н. Андросјук, Е. Николајева и др.). Посебна пажња посвећује се адаптацији глагола страног порекла, те резултатима префиксације и изражавања видских парњака. У србистици се у свим граматикама од Ђ. Даничића констатује постојање двовидских глагола, али озбиљније се њима бавила Ирена Грицкат и резултати њеног истраживања представљају основу кандидаткињине разраде.

Да би се утврдио коначан инвентар двовидских глагола, запажа М. Спасојевић, неопходно је поћи од списка који се може сачинити на основу речника, па проверавати видску реализацију у контекстима, какве би пружали ваљани електронски корпуси. Међутим, с обзиром на продуктивност творбеног модела глагола са страним основама и суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати*, овај метод не би било практично применити. У корпус за анализу спроведену у овој дисертацији ушли су сви глаголи који имају квалификаторе свр. и несвр. у заглављу речничког чланка, што подразумева да се двовидност односи на целу лексему, али и они глаголи код којих речници бележе ограничење видске реализације са ретко/ређе свр./несвр., као и они код којих се само у појединим значењима могу јавити оба вида. Исто тако, укључени су и глаголи који не показују могућност двовидске реализације у неком од значења, већ у различитим значењима имају различит вид.

Дијагностичке контексте за утврђивање вида кандидаткиња је поделила у неколико типова. Морфосинтаксичке дијагностичке контексте чине, пре свега глаголски облици и синтаксичке вредности њихове употребе. Следећи тип теста су синтаксички дијагностички контексти. Најпоузданији тестови за утврђивање свршености и несвршености међу разматраним јесу конструкције са фазним глаголима *почети*, *почињати*, *стати* и *сл.* + глагол *несвршеног вида*, а од различитих тестова са временским реченицама најпоузданији је тест са временском реченицом са везником *чим* (и презентом). У лексичке дијагностичке контексте спада употреба различитих прилога и прилошких израза, тзв. лексичких спецификатора, таксисних маркера, темпоралних квантификатора итд. Један од често навођених тестова јесте тест да прилошке одредбе типа *за Х времена* стоје уз несвршене глаголе, а *Х времена* уз свршене. Међутим, несвршени делимитативни глаголи могу се употребљавати уз одредбе типа *Х времена*, а конструкције *за Х времена* у значењу 'након, после Х времена' могу стајати и уз несвршене глаголе, што значи да је опет неопходно синтаксичко рашчлањивање и семантичка интерпретација, а не само форма квантификатора. Од осталих помоћних дијагностичких контекста може се издвојити категорија одређености, која корелира са свршеним видом, и неодређености, која корелира са несвршеним видом. Као што је М. Спасојевић показала у овој тачки, приликом одређивања вида двовидских глагола не могу се узимати у обзир формални критеријуми, већ су неопходни семантички критеријуми, па је она користила метод семантичке парафразе. Грађа је показала да постоје контексти који захтевају употребу глагола само једног вида, али исто тако да постоје неутрални контексти који дозвољавају употребу било глагола свршеног било глагола несвршеног вида. У таквим контекстима двовидски глагол има двојаку интерпретацију, односно испољава обе видске вредности у зависности од тумачења. Међутим, осим ових неутралних контекста, у коме интерпретација глагола као свршеног или као несвршеног не мења (битно) значење исказа, постоје случајеви у којима различите интерпретативне видске вредности дају и различите интерпретације исказа (Кад *руча*, слуша музику: 1. свр. = Кад *поједе* ручак, после ручка, слуша музику; 2. несвр. Док *руча*, слуша музику). У последњој тачки овог поглавља указано је на феномене видске конкуренције, видске неутрализације и видске хомонимије.

4. Четврто, најобимније поглавље *Двовидски глаголи у српском језику према пореклу и творбеној структури* (стр. 104–250) представља централни део кандидаткињине анализе, где је дата

дескрипција корпуса двовидских глагола. Када је реч о анализи глагола домаћег порекла, који представљају затворену класу, и далеко су малобројнији од глагола страног порекла, М. Спасојевић прилази једном по једном, полазећи од њиховог одређења у речницима. Овде свакако долази до изражаја њено невелико, али не и занемарљиво искуство у раду на тезаурусном речнику САНУ. Она анализира реализацију вида у спрези са семантичким реализацијама на обимној грађи, где у неким случајевима потврђује, а у неким оповргава квалификације у лексикографским изворима. Осим у поменути речницима, кандидаткиња је, где је то било потребно, вид глагола упоређивала и са Вуковим *Рјечником* и *Рјечником* ЈАЗУ.

У оквиру немотивисаних глагола запажају се многи који спадају у основни речнички фонд, као: *бити (бијем), бити (будем), везати, видети/видјети, вући, гађати, дати, денути/дјенути, де(с)ти/дје(с)ти, завидети/завидјети, звати, зрети, имати, ићи, јести, казати, моћи, писати (се), питати (се), пити, разумети/разумјети, родити, ручати, снити, умети/умјети, честитати, чути* и др. Међу њима су (про)тотипични двовидски глаголи *видети* и *чути*, за које кандидаткиња примећује да морају претрпети промену у квалификацији вида, тј. мора им се вид у појединим значењима ограничити, јер је рецимо у значењу 'имати чуло вида или слуха' увек несвршен итд. Глагол *ручати*, с обзиром на то да је моносемичан, задржава статус двовидског глагола, али чињеница је да, како кандидаткиња примећује, глаголи са развијеном полисемном структуром, у неком од значења ограничавају двовидски потенцијал, тј. специјализују вид, а међу немотивисаним свакако је највише таквих.

Код мотивисаних глагола, издвајају се глаголи са суфиксом *-ати* и његовим дериватима, са суфиксом *-ити* и његовим дериватима, глаголи са суфиксом *-нути*, са суфиксом *-овати*, са суфиксом *-осати* и појединачни примери са суфиксима *-евати (захтевати, левати), -арати (пушкарати)* и *-кати (мањакти)*. Префиксирани глаголи су специфични по томе што многе од њих речници доносе са два квалификатора, а они често представљају примере лексичке хомонимије, односно две лексеме као резултат различитих творбених процеса – перфективизације префиксацијом и секундарне имперфективизације префиксираних глагола (*издизати*¹ < *из-* + *дизати* и *издизати*² < *издићи* + *-ати*). У грађи је издвојено и неколико сложеница: *благодарити, злоставити, мирбожати се, мирбожати се, мирбожовати се, онодети/онодети, онодити/онодити* итд.

Глаголима страног порекла кандидаткиња је пришла другачије, с обзиром на то да они представљају отворену класу, тј. вид адаптације глагола страног порекла, а наводи да их има преко 2700 у оформљеном корпусу. Она такође представља корпус према суфиксима. Најпре су издвојени глаголи са суфиксима *-ати* и *-ити*. Они углавном припадају маркираној лексици (покрајинској, застарелој и сл.). Уколико су се усталили и припадају општем лексичком фонду, не осећају се као страни (*васпитати, малаксати, пробати, стасати* и сл.) и на нашем терену пролазили су пут као други двовидски глаголи домаћег порекла. Код глагола страног порекла са суфиксима *-ати* и *-ити* заступљена је углавном чиста двовидност. Код свега неколико глагола долази до видске диференцијације у оквиру полисемне структуре (нпр. *јавашити, навигати*). Суфикс *-ати* је најзаступљенији код италијанизама, а *-ити* код турцизама.

Када је реч о глаголима са основама страног порекла и суфиксима *-ирати, -исати* и *-овати*, код највећег броја ексцерпираних глагола запажа се потенцијал двоаспекатске реализације. Међутим, код мањег броја глагола дошло је до аспекатске специјализације, те се реализују као несвршени, ређе као свршени.

5. У петом поглављу *Двовидски глаголи у контексту видског парњаштва* (стр. 251–263) најпре се указује на неуједначеност у схватању и дефинисању видских парњака, а потом се прелази на проблем формирња видских парова код двовидских глагола. Наиме, није општеприхваћен став да двовидски глаголи могу имати видске парњаке пошто они заправо собом покривају обе вредности видске опозиције. С друге стране, ако се могу формирати дериватолошким процесима видски парови, онда се претпоставља да наспрам свршене вредности двовидског глагола стоји итеративизовани видски парњак, а наспрам несвршене вредности двовидског глагола префиксирани свршени глагол. Може се уочити неколико типова глагола. Глаголи који могу формирати наспрам обе видске вредности видски парњак, дакле, они који имају видске корелате наспрам оба члана видске опозиције (*ручати–ручавати, ручати–поручати* и сл.). Другу групу чине они који имају више од два видска корелата, јер се парњаци образују према значењима (*везати–везивати, везати–завезати, везати–повезати, везати–свезати* и сл.). Трећу групу чине они који имају један видски корелат, тј. корелат према једном члану видске опозиције (*чути–зачути* и сл.), а постоје глаголи који немају видске корелате (*жагнути* и сл.). Глаголи страног порекла не образују видске парњаке наспрам свршених вредности. Наспрам несвршених видских вредности образују се префиксирани глаголи

(анализирати–изанализирати и сл.). Префиксација двовидских глагола страног порекла представља иновацију узуса у словенским језицима, али она не утиче на стабилност двовидности. Међутим, префикси често имају улогу промене значења, њене модификације или спецификације, те ова појава није у супротности са духом српског језика, али није у свим случајевима стилски оправдана.

6. Шесто поглавље *Представљање двовидских глагола у речницима* (стр. 264–268) неопходно је, али има практичну вредност. Наиме, у њему мр Марина Спасојевић, с обзиром на то да је имала увид у начин лексикографске обраде великог броја двовидских глагола, као и да је са граматичког аспекта пришла проблему, даје низ препорука за лексикографску праксу. Неке од њених препорука састоје се у следећем. У случајевима када само у једном значењу имамо двовидност, тада пред тим значењем треба ставити *и свр.* или *и несвр.* У случају када различита значења имају различит вид, треба га означити пред сваком реализацијом. Квалификације: *несвр.* (*ретко/ређе свр.*) и обрнуто такође треба опрезно употребљавати јер оне исто тако указују на двоаспектност свих семантичких реализација, али на већу заступљеност једног или другог вида у језичкој пракси.

7. Седмо поглавље доноси *Закључак* (стр. 269–278). То је прецизан и садржајан преглед постигнутих резултата.

8–9. Иза *Закључка* долази веома обиман списак литературе (стр. 275–315), са 395 јединица, што је условљено веома широким приступом и теоријском феномену аспекта, а не само двовидским глаголима. Иза тога, на стр. 316, налази се списак извора.

10. Посебан део овога рада чини прилог *Инвентар глагола* (стр. 317–363), у коме се налазе глаголи из *Речника САНУ* и *Речника МС* који имају два квалификатора. Међутим, ауторка је у овом инвентару шематски показала и код којих глагола постоји диференцијација вида у зависности од значења.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Марина Спасојевић, Видске особености глагола у Андрићевим делима 1925–1941: двовидски глагол *вид(ј)ети*, *Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten Zweier Weltkriege (1925–1941) / Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*, Andrić-Initiative 5, ur. Branko Tošović, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Beogradska knjiga, Graz–Beograd, 2012, 565–576.

2. Марина Спасојевић, Двовидски глаголи са основама страног порекла и префиксација у српском језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 43/1, МСЦ, Београд, 2014, 235–245.

3. Марина Спасојевић, Представљање информација о глаголском аспекту у дескриптивним речницима српског језика, у: *Лексикологијата и лексикографијата – мостови меѓу јазиците*, Меѓународен научен собир, Денови на Благоја Корубин, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје (у штампи).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Анализа двовидских глагола у српском језику коју је спровела кандидаткиња мр Марина Спасојевић показала је њихову разнородност, сложеност и специфичност.

Из закључка издвајамо два запажања којима се доприноси бољем познавању двовидности у српском језику у практичном и теоријском смислу. Прво је код којих лексичко-семантичких група глагола, односно код којих се семантичких реализација развија двовидност (глаголи са значењем узимања неког obroka: *ручати*, *вечерати*, *доручковати*, *ужинати* итд.; глаголи који имају значење ’узети, узимати некога за сродника’: *братити*, *братимити*, *кумити*, *деверити* итд.; глаголи са значењем ’провести, проводити неко време’: *годинати*, *годиновати*, *зимовати*, *летовати*, *дановати* итд., затим ’провести, проводити неки празник’: *божићевати*, *ускрсовати* итд.; глаголи са значењем ’добити, добијати неки део (када је реч о биљкама)’: *главичити*, *листати*, *родити* и сл. или ’донети, доносити на свет младунче’: *близнити*, *копилити* итд.; глаголи који имају значење ’ударати, ударити из неког оружја; бацати, бацити нешто на неки циљ, усмерено на неку мету; погодити, погађати на тај начин’: *бити* (*бијем*), *гађати*, *пуцати*, *стрелјати*, *тући* итд.; глаголи *писати* и *питати* када означавају активност са одређеним смислом, са одређеним циљем; глаголи *брисати*, *молити*, *захтевати*, *тужити* и сл. када се користе у административном стилу: *брисати* у значењу ’избрисати неки члан’, *захтевати* ’поднети захтев’, *молити* ’поднети молбу и сл., поред уобичајеног имперфективног вида ’брисати неки члан’, ’подносити захтев’, ’подносити молбу’ итд.).

Друго запажање се односи на само поимање двовидских глагола: „На основу анализираних глагола, који су сагледани и кроз начин на који су лексикографски представљени, двовидност се може испољити на три начина. Права, пуна или чиста двовидност: двовидност на нивоу лексеме која обухвата сва њена значења; оваква двовидност се среће код моносемантичних глагола, док је код полисемантичних, као што смо у грађи показали, врло ретка. Други случај је делимична двовидност: кад се двовидност јавља у једном или више значења у оквиру полисемне структуре. Трећи случај је када полисемна структура показује варијацију вида у зависности од значења, тј. када глагол може бити различитог вида у различитом значењу, што се може сматрати привидном или формалном двовидношћу. Међутим, ни такви глаголи се не могу искључити из корпуса двовидских глагола, осим ако није случај о помињаној формалној двовидности код префиксираних глагола” (стр. 274).

На основу постигнутих резултата могућа су даља истраживања вида, видског парњаштва итд., контрастивна изучавања, као и прецизније представљање двовидских глагола у граматикама и речницима.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је показала да одлично влада материјом, која је изложена прегледно. Цео рад написан је јасним научним стилем. Анализа и закључци у раду изведени су на основу пажљиво одабране грађе, па можемо рећи да овај рад, као оригинално дело, значајно доприноси осветљавању проблема двовидности.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија једногласно предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да Извештај о оцени докторске дисертације мр Марине Спасојевић под насловом *Двовидски глаголи у савременом српском језику* прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидаткињу, по добијању сагласности, позове на усмену јавну одбрану рада.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

---

1. Др Весна Ломпар, доцент

---

2. Др Драгана Мршевић Радовић, редовни професор

---

3. Др Сања Ђуровић, доцент